

רמת רחל במלחמת העצמאות

1. עבדאללה אל-תל, ממפקדי הלגיון: "רמת רחל היוותה בליטה חזקה בקווי ההגנה בדרום ירושלים ומה שהגביר את חומרת המצב היה מיקומה האסטרטגי – תל גבוה וחולש על צור-באחר ועל דרך ירושלים – בית לחם. בתיה היו בנויים מאבן קשה דבר שהפך אותה למבצר חזק".

2. "למזכירות הקבוץ, שלומות

ח.י.

המצב ברמת רחל: אין תחבורה תקינה. יש והאוטו אינו מגיע לרמה כמה ימים ויש שאנו עוברים. המאפיה סגורה. אנו אופים לחם רק בשביל השכונות הסמוכות לנו: ארנונה, תלפיות, מקור חיים וחוות הלמוד. המכבסה כמעט סגורה. כובסים בעיר רק בשביל בתי חולים וגם זה יפסק בקרוב. בסבלות עובד מאתנו איש אחד המרכז קבוצת פועלים מהעיר. כידוע לכם אנו מופיעים לגבי חברת אשלג כקבלן. את תוצרת הרפת והלול אנו מעבירים העירה בהזדמנות. אנו מכינים גבינה ושמנת וכשמבקיעים את הדרך אנו מביאים את התוצרת העירה, ואז אנו "מצילים" ממש את "תנובה".

התעוררה גם אצלנו שאלת הוצאת הילדים מהמקום. אנו יודעים ומבינים היטב מה משמעות הצעד הזה. אין ספק שיהרסו הרבה ערכים, ערכי רוח וחומר אולם מאידך לקח עטרות מאיים. חברינו ברמת רחל יוכלו לעמוד בהגנה על המקום והמצאות הילדים מקשה על הגנת רמת רחל. אם, חלילה נזדקק אחר כך לעזרת הצבא בהוצאת הילדים הרי יעמיד לנו אותם התנאים שהוא מציג לעטרות, הרי אומר: פנוי כל רמת רחל. ועוד, אם באמת יוצאו כל משקי הסביבה את ילדיהם, לא נוכל אנו להיות היחידים הנוהגים אחרת.

בבית היו דיונים רבים בעניין זה. המצב הוא בערך כזה:

חלק חברים דורש להוציא את הילדים ירושלימה ואם תהא אפשרות, להעבירם לאחד ממשקי הקבוץ. חלק חברים דורש להשאיר את הילדים במקום. נימוקם: נוכחות הילדים במקום אינה מחלישה את הגנת רמת רחל ונהפוך הוא: מחזקת את כח ההגנה, ומה שיהיה על החברים- יהיה גם עם הילדים. חלק חברים מהסס ומצפה לעצתכם- דברכם. אני נמצא בעיר זה שבוע ימים ומנהל שיחות עם אנשי המוסדות. בן-צבי אינו רוצה לפסוק הלכה, הוא רק מביע את דעתו הפרטית. שיש להוציא את הילדים. אם אמת בידיעה שהערבים עומדים לתפוש את מחנה הצבא בתלפיות, הרי הדבר, בגדר הכרח ויש להוציאם באופן דחוף. יתכן שהיום תהיה כאן ישיבה בסוכנות וידונו בעניין זה."

(רמת רחל במערכה, קיבוץ רמת רחל, עמ' 41-40)

3. עדות ישראל קויפמן:

"עם נפילת גוש- עציון היה ברור לכל שהגיע תורנו.

ב-14 למאי קיבלנו פקודה מהמפקדה להוציא מיד את ילדינו מרמת-רחל. עמדנו כהלומים. הילדים נדהמו, לא הבינו פשר ההליכה הפתאומית הם ידעו שחברינו גבורים הם, שהם מפילים חללים באויב ולא עלה על דעתם שיצאו לגולה. הגיונם הילדותי נרתע ממסקנה כזאת. הווה אומר: הערבים "יותר גיבורים". הסברנו להם: אנו גיבורים מהם, אבל אנו עוד מנהלים עממה מלחמה ורוצים להקל על עצמנו על-ידי פינוי זה. לא עברה שעה ופקודה אחרת הדביקה אותנו: לפי שעה לעכב את היציאה. החבילות היו כבר ארוזות. הילדים שכבו לישון על הרצפות. למחרת חזרה ונשנתה פקודת- היציאה ו-4 אוטובוסים נשלחו לשם כך ומורה – דרך עממהם. כי נסעו בדרכים עקלקלות. הנסיעה היתה כרוכה בקשיים ובסכנת נפש. דרך שכרגיל עוברים אותם ברבע שעה, ארכה ארבע וחצי שעות. המכונית שהובילה את ילדי בית-הספר נתקעה בדרך, נסעו סחור-סחור. הילדים השאירו את האוטו והמשיכו ברגל עד שנשלחו מכוניות לקראתם. אספו אותם וב-4 לפנות בוקר הגיעו העירה.

בצאת הילדים נחרדנו לראות את עצמנו דלי-כוח וחסרי אחיזה. כל עוד הילדים והחברות עמנו היה דמה, ולו רק למראית-עין. שכוחנו עמנו. החיים שקקו והמו. צהלת הילדים המנסרת בחצר התמזגה עם חיי המשק, החי והצומח. החיים זרמו מסלולם הרגיל. אבל פתאום התרוקן המחנה והיה כמדבר אבל ושומם. הבניינים נתרוקנו. החברים ישבו בחדריהם והשכינה כאילו הסתלקה מהם. החדרים נעזבו והכל התרכז בבית אחד."

(רמת רחל במערכה, קיבוץ רמת רחל, עמ' 43-53)

4. "פתאום נכנס חבר ומודיע שהבחינו בשניים מחברינו הנסוגים בדרך לתלפיות אמרנו: ניסוג אף אנו! נפרוץ גם אנו דרך. תחמושת עדיין מצויה בידנו. אין מקום לשיקולים רבי השהייה. כאן- אבדון. עזרה אין. תקווה לעזרה- אין. גורל כפר-עציון הטיל אימה והדבר הוכרע. החלטנו לסגת בזחילה עם הנשק לתלפיות, לסגת אל הבלתי-ידוע, אולי יקרה נס ואחד מאתנו לפחות יצליח להגיע חי העירה ויספר שם על עמידתנו, על שעוטינו האחרונות, כיצד עמדנו בודדים ומנותקים."

(מ' אביזורה, גדוד מוריה, הוצאת מחברות לספרות, 2002, עמ' 176)

5. בני מהרשק: "קרה פה אסון גדול והוא בריחת חברי רמת רחל מרמת רחל. זה נורא. ממש ברחו ללא הכרח אוביקטיבי, הפקירו נשק ומשק וכבוד יהודי וחזית קדומנית של ירושלים, אומנם רמת רחל נכבשה כבר פעמיים חזרה, אבל האסון והכתם קיים והיום זכינו שמחלקת אצ"ל יושבת ברמת רחל. ולי היה ויכוח גדול עם יצחק רבין ששלח לשמה כוח זה וחבל לי שהוא שכח את מקור יניקתו הפועלית. חבל. אני זועזעתי היום נפשית כשאני יודע שכוח של אצ"ל שומר על משק שרוף של קיבוצנו וחבל לי שהמפקד ששלח כוח זה לא מבין דבר כזה."

(הראל הקרב על ירושלים, הקיבוץ המאוחד, עמ' 193)

6. "עברתי דרך הריסות חדר האוכל של בית הספר ואח"כ לאורך המפולת של צריף בית הספר, בניין ב' ג' ד' ע"י היסודות של צריפי המלאכה. המשור הגבוה מזדקר חרוך בין החרבות. עברתי הלאה בתעלה מזרחית עד רפת ג' ומשם חזרה אל בין הלולים. נגשתי לעמדת האורה וחזרתי בתעלה דרך גן וולמן אל הבריכה. היא עומדת במקומה, ניכרים סימני פגיעות הפגזים. מצריף הפח נשאר רק הבצורים של ש.ג. ואילו הצריף עצמו עלה באש. וכן גם צריף חדר הקריאה וכל הליפטים. המרפאה השתמרה, אך המזכירות נפגעה קשה. עברתי בתעלה בגן החדש. ארבעת החדרים למטה נשתמרו. הגן בפנים הרוס לגמרי. הרס עוד יותר גדול בבית התינוקות. קודר נכנסתי דרך המרפסת לאולם הכניסה. החיילים התכוננו למסיבה שצריכה להתקיים מחר. נתקלו עיני במלים שנכתבו באותיות גדולות על לוח: "עוד נבניך הרמה, ונבנת!" אורו עיני. מה הם, חיילים, שאך שבועות מעטים נמצאים פה - כך, אנו שאת כל חיינו הקדשנו לרמה זו - על אחת כמה וכמה! חזרתי בתעלה כשאני ממלמל לעצמי: עוד נבניך הרמה ונבנית."

ל.

(רמת רחל במערכה, קיבוץ רמת רחל, עמ' 113)

7. ט"ו בשבט

לא נטע עצים השנה בט"ו בשבט ברמתנו. לא ישמע ביום זה קול צהלת ילדינו הפעוטים והגדולים במרומי הרמה. פצועים ודוויים עומדים האילנות הנטועים מאז. אבלו שבילי הגנים והכרמים. חפו חורשות האורנים והשדרות שטפחנו וגדלנו. אך עוד יבוא יום! עקשנים הם אילנותינו כמונו! זכור לותיקים בינינו מראה הגן אחרי מאורעות תרפ"ט! אנחנו לא נרתענו: שתלנו וטפחנו וגדלנו עד שעלה שוב הגן כפורח. גם כיום נטע עוד נטעי נאמנים ברמת-רחל שתקום לתחיה! עוד ישתלו ילדינו את שתיליהם באדמתה הסלעית! עוד יכו יחד שורש, ינטעו על אדמתם ולא יינטשו עוד מעליה!

(רמת רחל במערכה, קיבוץ רמת רחל, עמ' 116)